

Datum doručení: 25. 6. 2024

Centrální číslo jednací: PS20240013335

Věc: Proces přijímání a schvalování zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

Žádost

(...)

Žádost o poskytnutí informace

(dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím)

(...)

„Tímto ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, žádám o poskytnutí informace, zda při procesu přijímání a schvalování zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, byl navržen či prosazován návrh týkající se právních důsledků excesu, tj. překročení zákonných mezí okolností vylučujících protiprávnost?“

Odpověď

(...)

Vážená paní,

potvrzujeme, že Kancelář Poslanecké sněmovny přijala dne 25. června 2024 prostřednictvím elektronické podatelny z emailové adresy Vaši žádost o poskytnutí informací, podanou podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“). Ve Vaší žádosti, týkající se problematiky právních důsledků excesu, uvádíte následující, citujeme:

„Tímto ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, žádám o poskytnutí informace, zda při procesu přijímání a schvalování zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, byl navržen či prosazován návrh týkající se právních důsledků excesu, tj. překročení zákonných mezí okolností vylučujících protiprávnost?“

Nejprve Vás chceme informovat, že v souladu s Příkazem č. 4/2010 vedoucího Kanceláře Poslanecké sněmovny, v platném znění, je k vyřízení Vaší žádosti příslušné Samostatné oddělení styku s veřejností Kanceláře Poslanecké sněmovny.

Ve věci Vaší žádosti Vás chceme informovat, že vládní návrh zákona – trestního zákoníku, byl Poslaneckou sněmovnou projednáván v jejím 5. volebním období jako sněmovní tisk 410. Vláda předložila uvedený návrh zákona Poslanecké sněmovně dne 25. 2. 2008, a trestní zákoník přijatý oběma komorami Parlamentu České republiky a podepsaný prezidentem republiky byl ve Sbírce zákonů vyhlášen dne 9. 2. 2009 pod číslem 40/2009 Sb.

Okolnosti vylučující protiprávnost činu jsou v trestním zákoníku upraveny v jeho Hlavě III. V důvodové zprávě k vládnímu návrhu trestního zákoníku bylo k této části uvedeno následující, citujeme:

„Důvodová zpráva k hlavě III – Okolnosti vylučující protiprávnost činu – § 28 až 32:

V ustanoveních § 28 až 32 vymezuje osnova případy, kdy se již ze zákona vylučuje protiprávnost skutku. Kromě případů nutné obrany, krajní nouze a oprávněného použití zbraně uvádí též případy svolení poškozeného a přípustného rizika ve výrobě a výzkumu.

Dosavadní praxe orgánů činných v trestním řízení ukázala, že je v rámci rekodifikace trestního práva hmotného třeba věnovat zvýšenou pozornost i okolnostem vylučujícím protiprávnost. Nové formulace podmínek pro krajní nouzi má umožnit, aby nebyly stíhány osoby, které vystupují na ochranu zájmů chráněných kterýmkoli trestním zákonem.

V návrhu trestního zákoníku nebylo třeba naproti tomu upravovat jako novou okolnost vylučující protiprávnost výkon práva nebo plnění povinnosti (povinnost může vyplývat přímo ze zákona, jindy však musí být konkretizována, přičemž takovým případem je i rozkaz), a to i s ohledem na to, že v definici trestného činu je nyní výslovně uvedeno, že se musí jednat o protiprávní čin (skutek). Výkonu práva se blíží i případ vykonávání dovolené činnosti, s níž je zpravidla spojeno určité nebezpečí (obyčejně pro život nebo zdraví nebo pro majetek). Tím, že právní řád takovou činnost připouští, projevuje souhlas s nutnou mírou nebezpečí, která je spojena s takovou činností. Podobně je tomu i při provozování sportu, s nímž je někdy spojeno nebezpečí pro zdraví lidí (dovolené riziko). V této souvislosti je třeba zdůraznit, že výčet okolností vylučujících protiprávnost (trestní odpovědnost) není uzavřený a ani uzavřený být nemůže, a proto v novém trestním zákoníku budou upraveny jen nejdůležitější a nejfrekventovanější typy těchto okolností včetně souhlasu poškozeného a dovoleného rizika.

Beztrestnost agenta není v návrhu nového trestního zákoníku řešena obecným ustanovením v rámci okolností vylučujících protiprávnost, ale navrhuje se ji omezit na jednotlivé specifické případy, kde přichází v úvahu (např. obchodování s lidmi, kuplířství, penězokazectví, nedovolenou výrobu a obchod s narkotiky, úplatkářství atd.); srov. § 360. Toto řešení lépe odpovídá principu zákonnosti a hovoří pro něj též srovnávací právo. V této souvislosti by měla být řešena i otázka provokace (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro c. Portugalsko ze dne 9. 6. 1998).

1.1 DŮVODOVÁ ZPRÁVA K § 28:

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou v návrhu nového trestního zákoníku zpřesněny především doplněnou definicí krajní nouze (§ 28), u níž je třeba vyloučit její použití i u osob, které jsou povinny nebezpečí snášet (např. z titulu svého zaměstnání - ošetřovatel v nemocnici, nebo postavení - voják ve válce). Tuto povinnost snášet nebezpečí ukládají určitým kategoriím osob zvláštní předpisy, a tyto osoby se jí nemohou vyhýbat poukazem na své vlastní ohrožení. Bez tohoto doplnění by krajní nouze vylučovala protiprávnost činů, které by jinak byly např. zneužitím pravomoci úřední osoby. Navrhované řešení takové jednání z dosahu krajní nouze vylučuje.

1.2 DŮVODOVÁ ZPRÁVA K § 29:

Úprava nutné obrany se přebírá z platné právní úpravy, která se po změnách provedených v devadesátých minulého století v praxi osvědčila. Definice nutné obrany (§ 29) dostatečně akcentuje situaci obránce, včetně překvapivosti či brutality útoku, strachu, zmatku či leknutí obránce, které se v praxi posuzují v rámci reakce obránce na „způsob útoku“, při pozitivním řešení problematiky omylu (§ 18). Nebylo naproti tomu vyhověno návrhům na

přeformulování nutné obrany po vzoru rakouské nebo německé úpravy tak, aby základem byla nutnost či potřebnost obrany k odvrácení útoku vedle pojmu zcela zjevná nepřiměřenost způsobu útoku. Tato změna nebyla shledána potřebnou, když nutnost obrany dostatečně vyplývá z názvu této okolnosti vylučující protiprávnost a také z použití tohoto pojmu v odstavci 2 § 29 osnovy, přičemž s pojmem nutnosti (potřebnosti) obrany k odvrácení útoku, běžně pracuje teorie i praxe (srov. č. 36/1965 Sb. rozh. tr.) a výklad právní úpravy z tohoto hlediska nečiní v praxi potíže. Navíc tento požadavek, pokud by byl vykládán tak, že základním znakem nutné obrany je schopnost odrazit útok, by mohl vést k tomu, že by v podstatě nebyla dovolena málo intenzivní obrana s odůvodněním, že tato by mohla ještě povzbudit útočníka. Taková úprava by kladla na obránce nepřiměřené nároky z hlediska volby jeho způsobu a intenzity obrany, kterou by pak z tohoto hlediska musely posuzovat i orgány činné v trestním řízení.

Navrhovaná úprava na rozdíl od některých zahraničních úprav (srov. pojmy „rechtswidrig“ v § 32 odst. 2 německého trestního zákoníku nebo v § 3 odst. 1 rakouského trestního zákoníku, popř. „ohne recht“ v čl. 33 odst. 1 ve švýcarském trestním zákoníku či „injustifié“ v čl. 122 – 5 francouzského trestního zákoníku atd.), výslovně nezdůrazňuje protiprávnost útoku, která podle naší teorie i praxe vyplývá přímo z pojmu a povahy „útoku na zájem chráněný trestním zákonem“, byť nemusí jít vždy o trestný čin, ale může jít o čin, za který trestní odpovědnost např. zanikla, popř. jím může být i jednání, které má znaky přestupku.¹ Protože útok musí být vždy protiprávní, nelze nutnou obranu použít proti jednáním dovoleným, a proto nelze nutnou obranu použít proti jednání v nutné obraně nebo krajní nouzi, popř. proti jednáním, kterými někdo vykonával své právo či povinnost (např. zloděj se nemůže dovolávat nutné obrany, jestliže poranil poškozeného, který vůči němu chránil svůj majetek, anebo nelze použít nutnou obranu proti zadržení, byly-li pro něj splněny podmínky stanovené trestním řádem).

1.3 DŮVODOVÁ ZPRÁVA K § 30:

V návrhu trestního zákona je vymezeno jako okolnost vylučující protiprávnost i svolení poškozeného (§ 30), kde se zatím vycházelo jen z teorie trestního práva. V souvislosti s úpravou tohoto institutu byl upraven i případ beztrestnosti pachatele v případě udělení dodatečného souhlasu poškozeným (trestný čin byl spáchán, ale v důsledku dodatečného udělení souhlasu není trestný), ovšem jen za podmínky, že pachatel mohl předpokládat, že osoba uvedená v odstavci 1, která nebyla při činu přítomna (arg. slovo „jinak“), by tento souhlas udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že toto ustanovení neřeší problém „euthanasie“, když dosavadní návrhy na úpravu skutkové podstaty usmrcení na žádost ve zvláštní části trestního zákona byly v zásadě odmítnuty.

1.4 DŮVODOVÁ ZPRÁVA K § 31:

V navrhovaném trestním zákoníku je také obecně definováno přípustné riziko (§ 31), v jehož zákonném vymezení jsou uvedeny nezbytné podmínky tohoto institutu. Pozornost je třeba věnovat vylučovací podmínce formulované tak, že o přípustné riziko nejde, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu se zvláštními právními předpisy souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům právních předpisů, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přiči dobrým mravům. Při zvažování míry rizika je třeba v rámci přiměřenosti posuzovat optimální relaci mezi rozhodujícími faktory, mezi něž

¹ Srovnej k tomu Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, s. 120; Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. I. Obecná část. 4. přepracované vydání. Praha : Aspi Publishing, 2003, s. 194; Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2003, s. 372.

patří zejména velikost zamýšleného pozitivního výsledku, velikost možného nechtěného negativního následku, i stupně pravděpodobnosti, že tyto nastanou. Nejde tedy jen o maximalizaci možných výhod na jedné straně a minimalizaci možných ztrát na druhé straně, ale také o relaci k veřejnému zájmu, zásadám humanity (lidskosti) i morálním pravidlům, o kterých se osnova v další části ustanovení také zmiňuje. Nelze proto zásadně podniknout rizikové jednání, které by sice na jedné straně mohlo mít významné kladné výsledky, ale také katastrofální následky, i když jejich pravděpodobnost není příliš velká, a proto je třeba velmi opatrně nakládat s atomovou energií, ale také zvláště opatrně přistupovat ke genetickým výzkumům a dalším mimořádně rizikovým aktivitám.

Definice přípustného rizika v zásadě pokrývá všechny případy tohoto rizika, neboť stranou nezůstávají ani rizika např. v souvislosti se sportovními aktivitami (boxeři, hokejisté, automobiloví závodníci apod.) či výkonem povolání (zejména lékařů, ale i horských vůdců, lyžařských instruktorů apod.) atd. Na druhé straně přípustné riziko představuje jednu samostatnou okolnost vylučující protiprávnost (trestní odpovědnost), která však nepokrývá všechny případy vylučující protiprávnost (např. výkon práva nebo povinnosti). V rámci okolností vylučujících protiprávnost jde zjevně o několik takových okolností, jejichž podmínky se výrazně liší. U těchto okolností bude možno použít analogie jiné zákonem definované okolnosti vylučující protiprávnost (např. přípustné riziko, krajní nouze či svolení poškozeného apod.) ve prospěch jednajícího, neboť tyto okolnosti trestní odpovědnost zužují, nikoli rozšiřují.

1.5 DŮVODOVÁ ZPRÁVA K § 32:

Beze změny zůstává ustanovení o oprávněném použití zbraně (§ 32), které odkazuje na použití zbraně v mezích příslušných zákonů, čímž jsou náležitě upraveny meze použití zbraně vojáky (srov. § 112 odst. 4) i dalšími oprávněnými osobami. “

Celý obsah sněmovního tisku 410, včetně důvodové zprávy, a rovněž včetně informací o průběhu jeho projednávání v Poslanecké sněmovně a jejích orgánech, včetně prokliků na stenoprotokoly zachycující jednání Poslanecké sněmovny a vystoupení všech řečníků, jsou veřejnosti k dispozici na webových stránkách Poslanecké sněmovny www.psp.cz, a to v sekci „Jednání a dokumenty“ – „Sněmovní tisky“, kdy je potřeba nejprve funkcionalitou „jiné volební období“, umístěnou vpravo nahoře, přepnout na 5. volební období, a poté stačí do vyhledávače zadat číslo sněmovního tisku 410. Přímou dostupný je sněmovní tisk 410 na tomto odkazu:

<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=410>

Žádné jiné informace o projednávání sněmovního tisku 410 z 5. volebního období již Kancelář Poslanecké sněmovny k dispozici nemá, což je dáno nejen z důvodu samotného množství uplynulých let od jeho projednávání, ale rovněž množstvím uplynulých volebních období Poslanecké sněmovny, která sama o sobě představují samostatné celky legislativní činnosti Poslanecké sněmovny.

Poslanecká sněmovna se při výkonu své zákonodárné pravomoci řídí zákonem č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny“). V souladu s § 68 odst. 3 zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny je o každé schůzi Poslanecké sněmovny pořizována těsnopisecká zpráva (stenoprotokol), podávající přesný průběh jednání. V rámci každého stenoprotokolu jsou proto zaznamenány i přednesené návrhy k projednávanému sněmovnímu tisku. Vámi požadované informace jsou proto v současné době zachyceny, a tudíž dohledatelné pouze tímto způsobem. Zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny neukládá Poslanecké sněmovně, ani žádnému jejímu orgánu či představiteli, a také ani Kanceláři Poslanecké sněmovny jako servisní organizaci Poslanecké sněmovny, žádnou povinnost vést, zpracovávat, a také ani uchovávat

specializovanou evidenci návrhů přednesených k jednotlivým sněmovním tiskům. Jediným zdrojem Vámi požadovaných informací jsou tedy uvedené stenoprotokoly a dokumenty vztahující se k předmětnému sněmovnímu tisku, které jsou zveřejněny na webových stránkách Poslanecké sněmovny.

Zákon o svobodném přístupu k informacím ve svém § 6 odst. 1 stanoví, že „pokud žádost o poskytnutí informace směřuje k poskytnutí zveřejněné informace, může povinný subjekt co nejdříve, nejpozději však do sedmi dnů, místo poskytnutí informace sdělit žadateli údaje umožňující vyhledání a získání zveřejněné informace, zejména odkaz na internetovou stránku, kde se informace nachází“. V souladu s tímto zákonným ustanovením Vám tedy tímto poskytujeme výše uvedené údaje umožňující vyhledání a získání zveřejněné informace, včetně odkazu na příslušnou internetovou stránku.

Současně Vás chceme informovat, že pokud byste trvala na přímém poskytnutí požadovaných informací, jednalo by se o mimořádně rozsáhlé vyhledání informací, za něž je povinný subjekt podle § 17 odst. 1 zákona o svobodném přístupu k informacím oprávněn žádat úhradu nákladů. Zaplacení vyčíslené úhrady nákladů je v takovém případě podmínkou pro poskytnutí informací. Sazebník úhrad za poskytování informací je rovněž zveřejněn na webových stránkách Poslanecké sněmovny, a to v sekci „Veřejnost a média“ – „Poskytování informací“, konkrétně na tomto odkazu:

<https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=132>

V sazebníku je obecně uvedena výše úhrady účtované od 1 hodiny výše za každou započatou hodinu práce. Z tohoto důvodu Vás žádáme o případné vyjádření, pokud o toto mimořádně rozsáhlé vyhledání a zpracování informací budete mít zájem. V takovém případě by Vám bylo zasláno přesné nacenění požadované úhrady nákladů.

S pozdravem

(...)